

V. ТРИБУНА МОЛОДОГО ВЧЕНОГО

Щиголь О. В.,
аспірант кафедри кримінального процесу
та криміналістики
Інституту права
Київського національного університету імені
Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000–0001–8860–4463

Науковий керівник:
Кучинська О. П.,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу та криміналістики
Інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2020.3-4/178-187>

УДК 343.13

ЗБИРАННЯ ПОТЕРПІЛИМ КОПІЙ ДОКУМЕНТІВ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

Анотація. Збирання доказів як один із елементів кримінального процесуального доказування слугує рушієм для повного та всебічного встановлення обставин кримінального провадження, а також досягнення його завдань. На підставі отриманих доказів суб'єкти доказування формують і відстоюють свої правові позиції, наводять відповідні доводи, висловлюють контраргументи й заперечення. У такий спосіб вони реалізують свої права та інтєреси в кримінальному провадженні, досягають поставлених перед ними процесуальних цілей. Водночас суд як незалежний і неупереджений арбітр також ухвалює процесуальні рішення, керуючись зібраними та наявними в справі доказами. Те саме стосується слідчого судді, який у межах здійснення функцій судового контролю оцінює зібрані та подані йому докази. Отже, належна нормативна регламентація права на збирання доказів і порядку його реалізації є надзвичайно важливою. Втім, щодо потерпілого положення КПК України у цій площині є недосконаліми, оскільки у повну міру не забезпечують його право на збирання копій документів. Більше того, саме їх збирання в ряді випадків є алогічним з огляду на потребу подання суду оригіналів документів, а не їх копій. Натомість можливості збирати оригінали документів потерпілий не має (згідно з буквальною тлумаченням норм кримінального процесуального законодавства). Ці та інші проблемні питання турбують науковців і практикуючих юристів, а отже потребують ґрунтовного дослідження.

Метою статті є: 1) аналіз чинного законодавства, релевантних висновків Верховного Суду та наукових праць щодо збирання потерпілим копій документів; 2) огляд пов'язаних із цим проблемних питань; 3) надання науково обґрунтованих пропозицій стосовно вирішення існуючих проблем.

У статті здійснено аналіз норм КПК України, які регулюють збирання потерпілим копій документів, а також досліджено висновки Верховного Суду стосовно особливостей електронних документів (відеозаписів) та їх примірників. Робиться висновок, що існуючий законодавчий механізм збирання потерпілим копій документів, у тому числі електронних, є незадовільним та не супроводжується достатніми юридичними гарантіями. Обґрунтовується існування колізії між частиною 3 статті 93 та частиною 3 статті 99 КПК України.

З урахуванням цього автор демонструє власне бачення зазначених проблем та пропонує шляхи їх можливого вирішення.

Ключові слова: потерпілий, процесуальні права потерпілого, забезпечення прав потерпілого, гарантування прав потерпілого, гарантії прав потерпілого, копії документів, збирання доказів, збирання копій документів, доказування.

Постановка проблеми.

П. С. Елькінд наголошував, що доказування є центральним, стрижневим процесом кримінальної процесуальної діяльності.¹ У свою чергу, видатний український правознавець, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України М. М. Михеєнко зазначав, що в кримінальному процесі – як науці, навчальній дисципліні, галузі права і практичній діяльності – все зводиться до доказування і доказів, оскільки вони є основним змістом кримінального процесу.²

Вказані твердження не втратили своєї актуальності та залишаються слухними дотепер, адже практично всі процесуальні рішення в кримінальному провадженні приймаються з урахуванням зібраних, перевірених та оцінених у встановленому законом порядку доказів. Доказування дає змогу учасникам кримінального провадження реалізувати в ньому свої права й інтереси та загалом досягнути поставлених процесуальних цілей. Тільки завдяки

доказуванню можливо втілити завдання, визначені статтею 2 КПК України.³

За переконанням О. С. Старенького, суб'єктами доказування в кримінальному провадженні є: 1) суб'єкти доказування зі сторони обвинувачення; 2) суб'єкти доказування зі сторони захисту.⁴ При цьому потерпілого науковець відносить до першої групи.⁵

Подібну думку висловлює і В. В. Вапнярчук, однак додатково визнає суб'єктом кримінального процесуального доказування суд.⁶

Водночас М. А. Погорецький зауважує, що суд та слідчий суддя не є суб'єктами кримінального процесуального доказування.⁷ Однак, не вдаючись до аналізу численних та дискусійних наукових підходів (адже це не охоплюється предметом нашого дослідження), вважаємо за необхідне звернути увагу на наступне висловлювання вченого: «Чинний КПК України передбачає суб'єктів кримінального процесу, які мають у ньому свій власний процесуальний інтерес,

¹ П. Елькінд, 'Цели и средства их достижения в советском уголовно-процессуальном праве' (Ленинград, Изд-во ЛГУ 1976) 33.

² М. Михеєнко, В. Нор, В. Шибіко, 'Кримінальний процес України' (Київ, Либідь 1999) 115.

³ Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>> дата звернення 20.10.2020.

⁴ О. Старенький, 'Суб'єкти доказування в кримінальному провадженні: поняття та класифікація' (2014) 12 *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права* 235.

⁵ О. Старенький, 'Потерпілий як суб'єкт доказування у кримінальному провадженні: проблеми реалізації засади змагальності' (2017) 43 *Науковий вісник Ужгородського національного університету* 189.

⁶ В. Вапнярчук, 'Суб'єкти кримінального процесуального доказування' (2014) 1 *Вісник Національної академії правових наук України* 165–166.

⁷ М. Погорецький, 'Нова концепція кримінального процесуального доказування' (2015) 3 *Вісник кримінального судочинства* 72.

в межах реалізації якого вони є суб'єктами доказування, проте вони не віднесені законом до жодної зі сторін кримінального провадження: потерпілий, його представники, цивільний позивач, цивільний відповідач, їх представники та представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження».¹

Варто погодитися, що перелічені учасники кримінального провадження наділені автономним, притаманним лише їм процесуальним статусом, та не належать до сторони захисту чи обвинувачення (за винятком потерпілого, який в окремих випадках все ж одержує можливість підтримувати обвинувачення в суді). При цьому всі вони є суб'єктами доказування, оскільки мають право збирати та подавати докази.

Згідно з статтею 84 КПК України доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

Як свідчить правозастосовна практика, одним із найбільш поширених процесуальних джерел доказів є документи – спеціально створені з метою збереження інформації матеріальні об'єкти, котрі містять зафіксовані за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо відомості. До документів, з-поміж іншого, можуть належати:

1) матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні);

2) матеріали, отримані внаслідок здійснення під час кримінального провадження заходів, передбачених чинними міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;

3) складені в порядку, передбаченому КПК України, протоколи процесуальних

дій та додатки до них, а також носії інформації, на яких за допомогою технічних засобів зафіксовано процесуальні дії;

4) висновки ревізій та акти перевірок;

5) матеріали, в яких зафіксовано фактичні дані про протиправні діяння окремих осіб та груп осіб, зібрані оперативними підрозділами з дотриманням вимог Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» (стаття 99 Кодексу).

А.П. Слободзян зазначає (і з цим складно не погодитися), що письмова форма – загальнодоступний та поширений спосіб фіксації інформації. Водночас широко використовується й електронна форма документів. Отже, документи можуть містити відомості, зафіксовані не тільки у письмовому, а й в іншому вигляді.²

Універсальний характер, багатогранність та флексильність документів зумовлюють їх постійне використання в кримінальному процесуальному доказуванні, забезпечуючи його дієвість і результативність.

Утім, практична реалізація потерпілим свого права на збирання копій документів залишає бажати кращого. Більше того, у ряді випадків збирання копій не має жодного сенсу, є безперспективним. Це пов'язано з численними недоліками кримінального процесуального законодавства та існуючими в ньому колізіями. Звісно, вказане є неприпустимим – права потерпілого мають бути ефективними та забезпечуватися широким колом гарантій. У свою чергу, законодавство, котре врегульовує порядок здійснення кримінального провадження, особливо процес доказування, повинно бути якісним, чітким, послідовним, внутрішньо узгодженим та логічно структурованим. Натомість чинний КПК України, на жаль, не позбавлений проблем. Відтак, окремі положення Кодексу необхідно переглянути та внести до них відповідні зміни й доповнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Роль та місце потерпілого в кри-

¹ Там само.

² А. Слободзян, 'Документ як джерело доказів у кримінальному провадженні' (2014) 1 *Науковий часопис Національної академії прокуратури України* 185–186.

мінальному процесуальному доказуванню, його участь у ньому досліджували такі вчені, як І.В. Гловюк, М.І. Гошовський, С.В. Давиденко, О.П. Кучинська, М.А. Погорецький, О.В. Рибалка, О.С. Старенький, М.І. Тлепова, А.О. Шульга тощо.

Водночас витребування та отримання потерпілим копій документів все ще залишаються недостатньо дослідженими. Вони належним чином не врегульовані у КПК України та породжують низку проблем. Власне, це викликає потребу в подальших наукових пошуках.

Метою статті є: 1) аналіз чинного законодавства, релевантних висновків Верховного Суду та наукових праць щодо збирання потерпілим копій документів; 2) огляд пов'язаних із цим проблемних питань; 3) надання науково обгрунтованих пропозицій стосовно вирішення існуючих проблем.

Виклад основного матеріалу дослідження та його основні результати. Як справедливо зазначає С.В. Давиденко, кримінальне процесуальне законодавство має гарантувати не тільки дотримання прав потерпілого на своєчасне відшкодування (компенсацію) завданої кримінальним правопорушення шкоди, а і його активність щодо встановлення обставин, котрі входять до предмета доказування під час досудового і судового провадження.¹ Свої інтереси у вказаному аспекті потерпілий переважно реалізує шляхом збирання та подання відповідних доказів слідчому, прокурору, слідчому судді, суду. Та й компенсація шкоди теж найчастіше є наслідком ґрунтового, кропіткого та очевидно успішного доказування. Майже всі значимі питання та процесуальні рішення в кримінальному провадженні, у тому числі й ті, котрі стосуються прав та інтересів потерпілого, базуються на певних доказах.

Таким чином, збирання доказів є основоположним (фундаментальним) правом потерпілого, котре, в свою чергу,

забезпечує належне здійснення низки інших прав цього учасника кримінального провадження.

Згідно з частиною 3 статті 93 КПК України потерпілий здійснює збирання доказів, зокрема шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб копій документів.

Натомість конкретна форма такого витребування й отримання чинним законодавством не визначена. Нез'ясованим залишається і зміст цих процесуальних дій. За загальним правилом потерпілі звертаються до адресатів з письмовими запитами, в яких викладають свої прохання (вимоги), посиляючись на існування кримінального провадження та наявність у них процесуального статусу потерпілого.

Водночас О.М. Осінська наголошує, що в законі відсутня інформація стосовно строків, протягом яких підприємства, установи, організації, а тим більше фізичні особи повинні надати відповідь на запит потерпілого, а також не встановлена відповідальність за ненадання запитуваної потерпілим інформації взагалі. При цьому потерпілий має якимось чином підтвердити те, що він є потерпілим у кримінальному провадженні, а відтак, діючи в межах статті 93 КПК України, має право вимагати надання йому необхідної інформації.²

Безумовно, це може призводити до випадків, коли запити потерпілих розглядаються надто довго чи взагалі ігноруються. Крім того, навіть у разі надання відповіді на запит існує висока вірогідність, що копії необхідних документів не будуть надані потерпілому або ж будуть надані лише частково. Жодних способів боротьби з проявами таких недобросовісних дій чинне законодавство не передбачає. Звідси вбачається, що копії документів надаються потерпілому винятково на добровільній основі.

¹ С. Давиденко, 'Потерпілий як суб'єкт кримінально-процесуального доказування' (Харків, ФІНН 2008) 5.

² О. Осінська, 'Право потерпілого на збір доказів під час досудового розслідування' (2017) 1 *Судова апеляція* 45.

Відтак, він потрапляє у цілковиту залежність від суб'єкта, якому надіслав/надав запит. «Останнє слово» де-факто завжди залишається за адресатом.

Якщо представництво потерпілого на досудовому розслідуванні здійснює адвокат, вказані проблеми, як правило, не виникають. І це не дивно, адже адвокати наділені широким спектром професійних прав, необхідних для належного виконання договору про надання правничої допомоги. Згадаємо, наприклад, інститут адвокатського запиту.

Однак досить часто – з огляду на відсутність коштів чи з інших причин – потерпілі не звертаються за наданням професійної правничої допомоги та діють одноосібно (самостійно). В такому разі реалізувати своє право на збирання доказів їм значно складніше.

Відтак, досить слушною видається пропозиція О.М. Осінської закріпити в законодавстві поняття «запит потерпілого», котрий би прирівнювався до адвокатського запиту, а також визначити строки надання відповіді (інформації) на цей запит, відповідальність за відмову в її наданні, несвоєчасне або неповне надання, надання інформації, що не відповідає дійсності.¹

Разом із цим переконані в необхідності доповнення частини 1 статті 56 КПК України новим пунктом, який би прямо закріплював право потерпілого на збирання доказів (дивно, однак на сьогодні воно в ній відсутнє), у тому числі шляхом звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб із письмовими запитами.

Для підтвердження наявності в особи процесуального статусу потерпілого до запиту обов'язково має додаватися копія одного з наступних документів:

1) заяви потерпілого про вчинення щодо нього кримінального правопорушення або протоколу прийняття заяви (якщо вона надійшла в усній формі);

2) заяви про залучення особи до провадження як потерпілого;

3) постанови слідчого, прокурора, прийнятої в порядку частини 7 статті 55 КПК України.

Варто зауважити, що права та обов'язки потерпілого виникають з моменту подання особою відповідної заяви (частина 2 статті 55 КПК України) або з моменту залучення її до провадження згідно з частиною 7 статті 55 КПК України. Отже, долучення до письмового запиту однієї з згаданих копій слугуватиме достатнім підтвердженням того, що особа є потерпілим та має право звертатися з таким запитом. Однак за можливістю/бажанням потерпілого доцільно додавати до запиту й інші документи (їх копії), котрі можуть сприяти повному та своєчасному розгляду останнього.

Звісно, з метою одержання необхідних доказів потерпілий також має право у встановленому законом порядку ініціювати проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій. Для цього він повинен підготувати клопотання та звернутися з ним до слідчого, прокурора. Однак вказаний механізм є відверто недосконалим. Про це свідчить правозастосовна практика та постійна критика з боку науковців і практикуючих юристів. До того ж потерпілий опиняється в стані залежності від сторони обвинувачення, що значно обмежує його в праві на збирання доказів.

Уважаємо, що найбільш оптимальним варіантом вирішення існуючих проблем є запровадження до законодавства інституту письмового запиту потерпілого, а також забезпечення реального надання відповіді на нього (запитуваної інформації), зокрема під загрозою юридичної відповідальності. Вказане чітко визначить порядок реалізації потерпілим свого права на збирання доказів та стане його важливою гарантією.

Іншим проблемним питанням є те, що положення частини 3 статті 93

¹ О Осінська, 'Право потерпілого на збір доказів під час досудового розслідування' (2017) 1 Судова апеляція 47, 48.

КПК України наділяють потерпілого правом збирати лише копії документів, однак не їх оригінали. Здавалося, яке це має значення? Проте копії документів не визнаються джерелами доказів. Такого висновку можливо дійти в ході системного аналізу приписів частини 2 статті 84 та статті 99 КПК України.

При цьому за змістом частини 3 статті 99 Кодексу потерпілий зобов'язаний надати суду саме оригінал документа. Оригіналом документа є сам документ, а оригіналом електронного документа – його відображення, якому надається таке ж значення, як документу.

Звідси вбачається, що між частиною 3 статті 93 та частиною 3 статті 99 КПК України існує юридична колізія. Яким чином потерпілий повинен виконати свій обов'язок щодо надання суду оригіналів документів, якщо чинне законодавство надає йому право збирати тільки їх копії? І навіщо в такому разі взагалі потерпілому збирати копії, якщо вони не мають жодного доказового значення?

Навіть отримавши копію необхідного документа, потерпілий не зможе використати її в цілях кримінального процесуального доказування. Тому єдине, що залишається потерпілому – ініціювати питання про здобуття оригіналу документа перед стороною обвинувачення. Однак у такому разі права потерпілого втрачають будь-який сенс, стають марними, недієвими.

З урахуванням цього поділяємо позицію тих учених, котрі пропонують внести до чинного КПК України відповідні зміни, передбачивши право потерпілого на витребування не тільки копій, а й оригіналів документів. Вказану думку, зокрема, висловлює О.С. Старенький, посилаючись на досвід кримінального процесуального регулювання іноземних країн (колишніх республік СРСР).¹

Водночас вважаємо, що оригінали документів мають надаватися суб'єктами, у володінні яких вони знаходяться (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, службові й фізичні особи), тільки за наявності їх згоди, тобто якщо вони не заперечують проти їх надання.

Вказане обмеження слугуватиме своєрідним «процесуальним запобіжником», який унеможливить потенційні зловживання з боку потерпілих. Так, у низці випадків примусове витребування оригіналів документів може становити надмірне втручання в права фізичних та юридичних осіб. Наприклад, якщо потерпілий отримає та подасть як доказ установчі документи юридичної особи, це повністю заблокує її господарську діяльність, призведе до нищівних господарсько-економічних наслідків та загалом порушуватиме права такої особи. Безперечно, це є неприпустимим.

Підсумовуючи, пропонуємо змінити частину 3 статті 93 КПК України, закріпивши в ній право потерпілого збирати не лише копії документів, а й їх оригінали, якщо фізична або юридична особа надає на це свою згоду (не заперечує проти цього). Механізм реалізації вказаного права, за нашим переконанням, має дістати свій вияв шляхом подання потерпілим письмового запиту, про який згадували раніше. Однак допускаємо існування й інших методів збирання доказів.

Однак чи буде цього достатньо? Адже за відсутності волевиявлення адресата (суб'єкта, до якого спрямовується запит) потерпілий знову-таки не зможе нічого вдіяти та одержати оригінали необхідних документів.

У цьому контексті варто звернути увагу на пропозиції науковців (І.В. Глов'юк та С.В. Андрусенко², Г.М. Куцкір³

¹ О. Старенький, 'Потерпілий як суб'єкт доказування у кримінальному провадженні: проблеми реалізації засади змагальності' (2017) 43 *Науковий вісник Ужгородського національного університету* 190–191.

² І. Глов'юк, С. Андрусенко 'Тимчасовий доступ до речей і документів як захід забезпечення кримінального провадження, спрямований на збирання та перевірку доказів' (2013) 3–2 *Порівняльно-аналітичне право* 294.

³ Г. Куцкір, 'Засада недоторканності права власності: поняття, зміст і реалізація у кримінальному провадженні' (дис. ... канд. юрид. наук 2015) 70.

тощо) стосовно надання потерпілому права звертатися до слідчого судді з клопотанням про тимчасовий доступ до речей і документів. Власне, це могло б стати вирішенням вказаної проблеми. Якщо потерпілому не вдалося одержати оригінали відповідних документів самостійно, він би мав можливість поставити це питання перед слідчим суддею. Втім, залишимо зазначену площину для окремого, предметного дослідження.

Прикметно, що згідно зі статтею 99 КПК України для підтвердження змісту документа можуть бути визнані допустимими й інші відомості, якщо: 1) оригінал документа втрачений або знищений, крім випадків, якщо він втрачений або знищений з вини потерпілого або сторони, яка його надає; 2) оригінал документа не може бути отриманий за допомогою доступних правових процедур; 3) оригінал документа знаходиться у володінні однієї зі сторін кримінального провадження, а вона не надає його на запит іншої сторони.

Вбачається, що в разі настання однієї з перелічених умов допускається використання відомостей, котрі містяться в копіях документів. Однак наведені випадки є швидше винятками, ніж загальним правилом. На практиці вони зустрічаються вкрай рідко.

Слід також зазначити, що законодавець уповноважив потерпілого на здійснення «інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів» (частина 3 статті 93 КПК України). Утім, залишається незрозумілим, чи охоплює вказане формулювання можливість потерпілого одержувати оригінали документів. Очевидно, що ні, адже в такому разі слід було прямо передбачити це в тексті норми.

На сьогодні оригінали документів має право збирати лише сторона обвинувачення, однак не потерпілий та на-

віть не сторона захисту. Безумовно, це є абсурдним, ірраціональним. Положення КПК України в цій частині якнайшвидше мають зазнати відповідних змін.

В.І. Сліпченко зауважує, що помилкове витребування потерпілим не копії, а саме оригіалу документа призведе (принаймні може призвести – О.В.) до визнання такого доказу недопустимим.¹ Варто погодитися з науковцем, адже фактично доказ буде здобутий у спосіб, який не передбачений КПК України, та за відсутності у суб'єкта доказування (потерпілого) відповідного права на це.

Ще одна проблема в аспекті збирання доказів потерпілим пов'язана з електронними документами. У постанові від 10 вересня 2020 року Касаційний кримінальний суд Верховного Суду (справа № 751/6069/19) зазначив, що головною особливістю електронного документа є відсутність жорсткої прив'язки до конкретного матеріального носія. Один і той же електронний документ (відеозапис) може існувати на різних носіях. Всі ідентичні за своїм змістом примірники електронного документа можуть розглядатися як оригінали та відрізнятися один від одного тільки часом та датою створення.²

Згідно з частиною 6 статті 13 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» висновки щодо застосування норм права, викладені у постановах Верховного Суду, враховуються іншими судами при застосуванні таких норм права.³

Отже, всі примірники електронного документа (копії відеозапису) вважаються його оригіналами. З урахуванням цього потерпілий апріорі позбавлений можливості здобувати відеозаписи, адже чинна редакція частини 3 статті 93 КПК України не надає йому права збирати оригінали документів. Потерпілий може отримувати та/або витребувати тільки копії.

¹ В Сліпченко, 'Підстави та процесуальний порядок витребування речей і документів' (2014) 4 (2) *Вісник Запорізького національного університету* 285.

² Справа № 751/6069/19: Постанова Касаційного кримінального суду в складі Верховного Суду від 10.09.2020 <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/91722819>> дата звернення 20.10.2020.

³ Закон України 'Про судоустрій і статус суддів': Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>> дата звернення 20.10.2020.

У низці випадків це здатне унеможливити ефективний захист порушених прав потерпілого, призвести до втрати важливих доказів та загалом завдати непоправної шкоди кримінальному провадженню.

Навіть якщо потерпілому фактично вдасться одержати відеозапис та в подальшому подати його слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду, з високою часткою імовірності він буде визнаний недопустимим доказом. За таких обставин прагнення потерпілого сприяти органам кримінальної юстиції втрачає будь-який сенс. Його участь у кримінальному провадженні та доказуванні набуває формального характеру та не в змозі привести до дієвих і значимих результатів.

Висновки. Збирання доказів є одним із найважливіших, фундаментальних процесуальних прав потерпілого. Втім, у частині отримання й витребування копій документів це право не забезпечується достатніми юридичними гарантіями та не відповідає потребам правозастосовної практики. Положення чинного КПК України, на жаль, є недосконалими та суперечливими.

З огляду на це поділяємо позицію вчених, які пропонують закріпити в законодавстві поняття «запит потерпілого», котрий би прирівнювався до адвокатського запиту, а також визначити строки надання відповіді (інформації) на цей запит, відповідальність за відмову в її наданні, несвоєчасне або неповне надання, надання інформації, що не відповідає дійсності.

За нашим переконанням, до запиту обов'язково має додаватися копія одного з наступних документів:

1) заяви потерпілого про вчинення щодо нього кримінального правопорушення або протоколу прийняття заяви (якщо вона надійшла в усній формі);

2) заяви про залучення особи до провадження як потерпілого;

3) постанови слідчого, прокурора, прийнятої в порядку частини 7 статті 55 КПК України.

Це слугуватиме достатнім підтвердженням того, що особа є потерпілим і має право звертатися з відповідним запитом.

У свою чергу, пропонуємо доповнити частину 1 статті 56 КПК України пунктом 2¹ такого змісту: *«збирати докази, у тому числі шляхом звернення до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб із письмовими запитами».*

Натомість частину 3 статті 93 КПК України слід викласти в наступній редакції, надавши потерпілому право збирати не лише копії документів, а й їх оригінали: *«Сторона захисту, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, здійснюють збирання доказів шляхом витребування та отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів».*

Потерпілий здійснює збирання доказів шляхом витребування та отримання (зокрема за допомогою письмових запитів) від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, документів (за відсутності заперечень щодо надання їх оригіналів) та/або копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювання проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також шляхом здійснення інших дій, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів.

Ініціювання стороною захисту, потерпілим, представником юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, проведення слідчих (розшуко-

вих) дій здійснюється шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань, які розглядаються в порядку, передбаченому статтею 220 цього Кодексу. Постанова слідчого, прокурора про відмову в задоволенні клопотання про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій може бути оскаржена слідчому судді».

Зазначені новели визначають порядок реалізації потерпілим свого права на збирання доказів, стануть його додатковими гарантіями, збільшать обсяг процесуальних можливостей потерпілого та загалом забезпечать його належну участь на досудовому розслідуванні й інших стадіях кримінального провадження.

REFERENCE LIST

LIST OF LEGAL DOCUMENTS

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [Criminal Procedural Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 № 4651-VI <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>> data zvernennia 20.10.2020 [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro sudoustrii i status suddiv» [Law of Ukraine on the judiciary and status of judges]: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1402-VIII <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>> data zvernennia 20.10.2020 [in Ukrainian].

CASE

3. Sprava № 751/6069/19: Postanova Kasatsiinoho kryminalnogo sudu v skladi Verkhovnoho Sudu vid 10.09.2020 [Decision of Criminal Cassation Court within the Supreme Court of 10.09.2020, case № 751/6069/19] <<https://reyestr.court.gov.ua/Review/91722819>> data zvernennia 20.10.2020 [in Ukrainian].

BIBLIOGRAPHY

AUTHORED BOOKS

4. Elkind P, 'Tseli i sredstva ikh dostizheniya v sovetskom ugovovno-protsessualnom prave' [Purposes and means of their achievement in Soviet criminal procedural law] (Leningrad, LSU Publishing House 1976) 143 [in Russian].
5. Mykheienko M, Nor V, Shybiko V, 'Kryminalnyi protses Ukrainy' [Criminal process of Ukraine] (Kyiv, Lybid 1999) 536 [in Ukrainian].
6. Davydenko S, 'Poterpilyi yak subiekt kryminalno-protsesualnogo dokazuvannia' [Victim as a subject of the criminal procedure proving process] (Kharkiv, FINN2008) 296 [in Ukrainian].

ARTICLES

7. Starenkyi O, 'Subiekty dokazuvannia v kryminalnomu provadzhenni: poniattia ta klasyfikatsiia' [Subjects of proving in criminal proceedings: concept and classification] (2014) 12 Naukovi zapysky Lvivskoho universytetu biznesu ta prava 232–236 [in Ukrainian].
8. Starenkyi O, 'Poterpilyi yak subiekt dokazuvannia u kryminalnomu provadzhenni: problemy realizatsii zasady zmahalnosti' [Victim as a subject of proving in criminal proceedings: issues of the adversarial principle realization] (2017) 43 Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu 189–193 [in Ukrainian].
9. Vapniarchuk V, 'Subiekty kryminalnogo protsesualnogo dokazuvannia' [Subjects of the criminal procedure proving process] (2014) 1 Visnyk Natsionalnoi akademii pravovykh nauk Ukrainy 160–168 [in Ukrainian].
10. Pohoretskyi M, 'Nova kontseptsiiia kryminalnogo protsesualnogo dokazuvannia' [The new concept of criminal procedural proving] (2015) 3 Visnyk kryminalnogo sudochynstva 63–79 [in Ukrainian].
11. Slobodzian A, 'Dokument yak dzherelo dokaziv u kryminalnomu provadzhenni' [Document as a source of evidence in criminal proceedings] (2014) 1 Naukovyi chasopys Natsionalnoi akademii prokuratury Ukrainy 184–190 [in Ukrainian].
12. Osinska O, 'Pravo poterpiloho na zbir dokaziv pid chas dosudovoho rozsliduvannia' [The victim's right to collect evidence during the pre-trial investigation] (2017) 1 Sudova apeliatsiia 43–49 [in Ukrainian].
13. Hloviuk I, Andrusenko S, 'Tymchasovi dostup do rechei i dokumentiv yak zakhid zabezpechennia kryminalnogo provadzhennia, spriamovanyi na zbyrannia ta perevirku dokaziv' [Temporary access to objects and documents as a measure to ensure the criminal proceedings, aimed at collecting and examining evidence] (2013) 3–2 Porivnialno-analitychne pravo 293–297 [in Ukrainian].

14. Slipchenko V, 'Pidstavy ta protsesualnyi poriadok vytrebuvannya rechei i dokumentiv' [Grounds and procedure of the reclaiming objects and documents] (2014) 4 (2) Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu 282–289 [in Ukrainian].

DISSERTATION

15. Kutsir H, 'Zasada nedotorkannosti prava vlasnosti: poniattia, zmist i realizatsiia u kryminalnomu provadzhenni' [Principle of inviolability of ownership: concept, content and realization in criminal proceedings] (dys. ... kand. yuryd. nauk, 2015) 242 [in Ukrainian].

Shchyhol O.,

Postgraduate student

Department of criminal procedure

and criminalistics Institute of Law

Taras Shevchenko national University of Kyiv

ORCID ID: 0000–0001–8860–4463

DOI: <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2020.3-4/178-187>

COLLECTING COPIES OF DOCUMENTS BY VICTIM DURING CRIMINAL PROCEEDINGS: PROBLEMATIC ISSUES

Annotation. *Collecting evidence, as one of the elements of criminal procedural proving, is the driving force for a complete and comprehensive determination of criminal proceeding circumstances and achievement of its objectives. Based on the obtained evidence, subjects of proof form and defend their legal positions, provide certain arguments, counterarguments and objections. In this way they realise their rights and interests in criminal proceedings, and achieve their intended procedural purposes. In the meantime, the court, as an independent and impartial arbitrator, also takes procedural decisions in accordance with collected and available case evidence. The same applies to investigative judge, who, performing the function of judicial review, evaluates collected and submitted evidence. Therefore, appropriate normative regulation of the right to collect evidence and procedure of its realisation is crucially important. However, regarding the victim, the provisions of the CPC of Ukraine are imperfect since they do not fully guarantee their right to collect copies of documents. Moreover, in certain cases collecting them is illogical according to the need of submitting to the court original documents, not their copies. Nevertheless, the victim has no ability to collect original documents (in accordance with the literal interpretation of criminal procedural law provisions). The above-mentioned and certain other problematic issues constantly concern scientists and practicing lawyers, and therefore require thorough research.*

The purpose of the article is: 1) to analyse current legislation, relevant conclusions of the Supreme Court, and scientific works regarding collecting copies of documents by victims; 2) to explore the problematic issues in this regard; 3) to provide scientifically-based suggestions for resolving current issues.

The article analyses the provisions of the CPC of Ukraine which regulate collecting copies of documents by victims and reviews conclusions of the Supreme Court regarding peculiarities of electronic documents (videotapes) and their copies. It is concluded that the existing legal mechanism of collecting copies of documents by victims, including electronic documents, is unsatisfactory and is not accompanied by sufficient legal guarantees. The presence of collision between part 3 of Article 93 and part 3 of Article 99 of CPC of Ukraine is substantiated.

Thus, the author demonstrates his own vision of the above-mentioned issues and suggests certain ways of the possible solution.

Key words: *victim, victims' procedural rights, ensuring victims' rights, guarantees of victim's rights, copies of documents, collecting evidence, collecting copies of documents, proving process.*